

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК: 94(4)327(477+494) «1917/1921»

<https://doi.org/10.46869/2707-6776-2026-33-2>

Дацків І.Б.

<https://orcid.org/0000-0001-8359-3937>

Полич М.І.

<https://orcid.org/0000-0002-1285-2281>

УКРАЇНА ТА ШВЕЙЦАРІЯ: ПОЧАТКИ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ГЕОПОЛІТИКИ (1917–1921 РР.)

У статті розглядаються витoki та розвиток дипломатичних відносин між українськими національними урядами та Швейцарією в період 1917–1921 р. у контексті складної геополітичної ситуації в Європі в кінці та після Першої світової війни й розпаду імперій. Автори аналізують ключові події, що вплинули на становлення української дипломатії, зокрема діяльність українських представництв у Берні, Цюріху та Женеві, а також ставлення Швейцарії до української державності. Особливу увагу приділено ролі Швейцарії як нейтральної держави та її місця у міжнародних зусиллях із врегулювання післявоєнного порядку. Висвітлюється значення двосторонніх взаємовідносин у формуванні іміджу України на міжнародній арені та у спробах інтеграції до європейської політичної системи.

Зазначається, що період 1917–1921 рр. був надзвичайно важливим етапом у становленні української державності та формуванні її зовнішньополітичних зв'язків. У цьому контексті встановлення дипломатичних контактів між Україною та Швейцарією відображало прагнення УНР закріпити своє міжнародне визнання та інтегруватися в європейський політичний простір. Початкові дипломатичні відносини між Україною та Швейцарією в означений період відображають складні процеси міжнародного позиціонування молодого української держави та демонструють, що вже тоді українські політики та дипломати намагалися будувати партнерські відносини з європейськими державами, зважаючи на ширший геополітичний контекст після Першої світової війни.

Ключові слова: Україна, Швейцарія, дипломатичні відносини, українські місії, геополітика, нейтралітет.

Вивчення українсько-швейцарських відносин 1917–1921 рр. має, передусім, практично важливе значення, адже, щоб у майбутньому уникнути помилок минулого, необхідно детально вивчити та проаналізувати як позитивні, так і негативні аспекти, досягнення та прорахунки двосторонніх відносин.

Період 1917–1921 рр. став вирішальним етапом у формуванні української державності, позначеним боротьбою за міжнародне визнання та встановлення дипломатичних зв'язків із європейськими країнами. В умовах геополітичної нестабільності, спричиненої Першою світовою війною, розпадом імперій та

трансформацією політичної карти Європи, молода українська держава шукала підтримки та визнання на міжнародній арені. Однією з держав, що відіграла важливу, хоч і малодосліджену роль у цьому процесі, була Швейцарія – нейтральна держава, яка традиційно виступала майданчиком для міжнародної дипломатії та політичної еміграції.

Незважаючи на відсутність офіційного визнання УНР чи інших українських урядів з боку Швейцарії, у міждержавних відносинах зазначеного періоду спостерігається низка важливих дипломатичних ініціатив, спроб налагодження контактів та активність української діаспори. Водночас українсько-швейцарські відносини в цей період залишаються недостатньо вивченими в історіографії, особливо в контексті загальноєвропейських геополітичних процесів.

Актуальність теми зумовлена потребою глибшого аналізу ролі нейтральних європейських держав у зовнішньополітичній стратегії України періоду національно-визвольних змагань. Вивчення українсько-швейцарських взаємин дозволяє не лише реконструювати маловідомі сторінки дипломатичної історії, але й краще зрозуміти специфіку становлення України як суб'єкта міжнародних відносин у складному післявоєнному світі.

Проведення такого дослідження є доцільним не тільки в контексті історії Швейцарії та України, а й у контексті всесвітньої історії, оскільки еволюція українсько-швейцарських відносин у цей період значною мірою залежала від розвитку подій на міжнародній арені. Крім того, у світі періодично відбуваються геополітичні зміни, що приводять до виникнення нових держав, перед якими постають проблеми утвердження на міжнародній арені шляхом налагодження двосторонніх відносин із провідними країнами на засадах рівності та міжнародного права.

Проблематика української дипломатії періоду національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. загалом привертає постійний інтерес дослідників, проте окремі аспекти двосторонніх взаємовідносин із окремими державами, зокрема Швейцарією, залишаються недостатньо висвітленими. У науковій літературі головна увага зосереджена на загальних напрямках зовнішньої політики Української Центральної Ради, Української Народної Республіки, Гетьманату П. Скоропадського, Директорії УНР та Західноукраїнської Народної Республіки. Дослідники аналізують спроби здобуття міжнародного визнання, укладення союзів, участь у мирних переговорах і діяльність дипломатичних місій.

Метою даної статті є дослідити становлення та особливості дипломатичних взаємовідносин між Україною та Швейцарією в зазначений період у контексті змін у європейській геополітиці наприкінці та після Першої світової війни, а також проаналізувати значення Швейцарії як нейтральної держави для зовнішньої політики України та спроб здобуття міжнародного визнання української державності.

Певну увагу швейцарському вектору української зовнішньої політики присвячено у працях, присвячених діяльності українських дипломатичних представництв в Європі зокрема праці П. Брицького та О. Добржанського [1], Д. Будкова та Д. Веденєєва [2], І. Дацківа [3], О. Малюти [4] І. Матяш [5; 6]. В. Соловійова та Т. Осташко у статті «Українська Надзвичайна дипломатична місія в Швейцарії (1917–1923 рр.)» [7] зазначають, що, прагнучи реалізувати незалежну зовнішньополітичну стратегію, Україна активно шукала підтримки серед держав Антанти. На їхню думку, створення та функціонування українського представництва в Швейцарії – одному з ключових осередків європейської дипломатії – могло відігравати роль важливої платформи для встановлення зв'язків як із країнами Антанти, так і з ширшим західноєвропейським політичним середовищем.

У своїх спогадах «Діяльність українського посольства в Швейцарії» [8] колишній посол Української Держави д-р Є. Лукасевич докладно змальовує масштабну роботу цієї установи Міністерства закордонних справ. Як свідчить сам дипломат, а також підтверджують дослідження інших авторів, зокрема М. Василька, українське посольство в Швейцарії суттєво сприяло налагодженню дипломатичних відносин з низкою європейських держав.

Однак спеціалізовані дослідження, присвячені виключно українсько-швейцарським міждержавним контактам у 1917–1921 рр., є поодинокими. У більшості випадків інформація подається фрагментарно, як частина ширших наративів про загальну зовнішню політику України або діяльність української еміграції.

Також недостатньо проаналізовано позицію Швейцарії щодо українського питання у контексті європейської геополітики після Першої світової війни, зокрема в аспекті міжнародно-правового статусу України, участі українських делегацій у міжнародних конференціях, а також реакції швейцарських політичних і громадських кіл на українські дипломатичні ініціативи.

Таким чином, в історіографії наявна потреба у цілісному аналізі початків українсько-швейцарських відносин у зазначений період, з урахуванням як дипломатичного виміру, так і ширшого європейського геополітичного контексту.

Доречно зазначити, що з 1917 р. розпочинаються активні спроби налагодження контактів із авторитетними українськими громадсько-політичними діячами та організаціями, які вже мали досвід популяризації українського руху за кордоном. Водночас ці зусилля мали переважно несистемний і спонтанний характер. Лише наприкінці 1917 р. Українська Центральна Рада офіційно ініціювала більш послідовну та організовану діяльність у цьому напрямі. За дорученням «Генерального Секретаріату 14 (27) грудня 1917 р. до Швейцарії (Лозанни), де ефективно діяв Український Інформаційний Комітет, було відряджено місію відомого українського дипломата й журналіста Ю. Гасенка. Вона мала створити дипломатичний заклад

УНР у Швейцарії із функціями посольства, консульства і пресового бюро. Діяльність місії була спрямована на використання досвіду та закордонних контактів Українського Інформаційного Комітету, якому протягом нетривалого часу вдалося прихилити до української справи цілу швейцарську пресу» [9, с. 53-54].

Отже, діяльність Українського Інформаційного Комітету в Лозанні сприяла не лише поширенню інформації про українське питання на західноєвропейському просторі, але й стала одним із перших кроків до встановлення дипломатичних зв'язків Української Центральної Ради з країнами Європи. Одночасно з цим комітет розгортав мережу пресових філій у Берліні, Відні, Лондоні, Парижі, та Римі, де вже діяли його кореспондентські пункти. Через цю інфраструктуру, як зазначалося, було організовано масштабну інформаційну кампанію щодо справи України у світовій пресі [10, с. 35].

Попри відсутність офіційного визнання України з боку Швейцарської Конфедерації, Ю. Гасенку вдалося провести зустрічі з її президентом і міністром закордонних справ. Під час цієї місії представник УНР отримав надзвичайно важливу інформацію, яка згодом стала корисною для українських дипломатичних ініціатив у нейтральних країнах. Заснування української установи в Швейцарії можна розглядати як перший крок до формування постійного зовнішньополітичного представництва України за кордоном [9, с. 54].

У контексті становлення українського зовнішньополітичного відомства варто згадати активну діяльність визначного дипломата графа Михайла Тишкевича, який відіграв важливу роль у поширенні інформації про Україну на міжнародній арені. Перебуваючи під час Першої світової війни у Швейцарії, М. Тишкевич активно використовував власні зв'язки з впливовими представниками західноєвропейських політичних і дипломатичних кіл для просування українських інтересів та інформування світової спільноти про події в Україні [11, с. 44].

Вагомим внеском у розбудову та становлення української дипломатії доби Центральної Ради й в подальшому визнано плідну діяльність палкого патріота України графа М. Тишкевича, який у роки Першої світової війни видавав у Швейцарії франкомовний тижневик «Україна» і визначальною мірою впливав на формування іміджу України в Європі достовірною і професійною скомпанованою інформацією про українські проблеми та прагнення народу до самостійності. М. Тишкевич налагодив дружні стосунки з послом Франції у Берні Ж.-Б. Бо, переконував за його сприяння Париж у необхідності визнання Францією самостійності України, а не орієнтуватися на білу росію, та застерігав, що, нехтуючи Україною, Франція налаштовує її на зближення з Німеччиною [12, с. 106].

Тож влітку 1918 р. гетьманський уряд вжив заходів для встановлення дипломатичних зносин з Швейцарією, Румунією, скандинавськими країнами.

Особливе значення, за словами Д. Дорошенка, мало для України представництво в Швейцарії, «де сходилися нитки міжнародних зносин, де можна було зустрітися з представниками Антанті» [13, с. 275].

Відтак, напередодні гетьманського перевороту Центральна Рада сформувала спеціальну дипломатичну місію до Швейцарії на чолі з М. Шрагом. Місія охоплювала діяльність також в Франції, Іспанії та Італії та була покликана здійснювати міжнародний розвідний збір інформації, необхідної для подальшого розвитку дипломатичних відносин із країнами Західної Європи. М. Шраг і його команда працювали у тісній співпраці з відомим українським дипломатом і журналістом Ю. Гасенком, який ще в кінці грудня 1917 р. за дорученням Центральної Ради започаткував в Швейцарії дипломатичну установу УНР, що виконувала функції посольства, консульства та пресового бюро [14, с. 102].

Загалом у цьому контексті особливе значення набували відносини з нейтральними державами, які стали першим важливим кроком на шляху до можливого порозуміння та відновлення раніше перерваних зв'язків. Вже влітку 1918 р. швейцарські торговельно-промислові кола виявляли значний інтерес до України. Дипломатичне представництво в Швейцарії, яка виступала ключовим центром міжнародних контактів у Європі, було важливим для України, оскільки могло слугувати трампліном для встановлення нових відносин із державами Антанті.

У середині 1918 р. Міністерство закордонних справ гетьманського уряду зробило конкретні кроки для встановлення дипломатичних відносин зі Швейцарією. За словами Д. Дорошенка, у липні того ж року до Швейцарії був направлений радник міністра закордонних справ Є. Лукасевич із завданням з'ясувати можливість прийняття в Берні офіційної української місії. Хоча Швейцарія, як і інші нейтральні країни, була готова фактично налагодити контакти з Україною, юридичне визнання Української Держави відкладалося до визначення переможця у війні. Водночас швейцарський уряд та торговельно-промислові кола проявили інтерес до України, а керівник Міністерства закордонних справ Фелікс Луї Калондер надіслав через Є. Лукасевича Д. Дорошенкові лист із запевненням, що швейцарський уряд охоче прийме українську дипломатичну місію [13, с. 275]. Проте успіхи української дипломатії у цій нейтральній державі були у повній залежності від країн-союзниць – Німеччини й Австро-Угорщини.

17 вересня 1918 р. Є. Лукасевич через Німеччину виїхав до Швейцарії, а «10 жовтня 1918 р. Рада Міністрів затвердила закон про заснування української місії в Швейцарії. Вона була зарахована до посольств II розряду, голова якого був номінований повіреним у справах (charge d'affaires). Місію очолив Е. Лукасевич, доктор медицини. Секретарями було призначено Г. Білянкіна та О. Гладишовського, військовим аташе – 1-го генерал-квартирмейстера Головного управління Генерального штабу, генерал-хорунжого

Л. Дроздовського» [15, арк.13]. До складу місії було призначено Г. Келлер-Чикаленко, Марію та Миколу Захарченків, А. Миколаїва. Одночасно були створені українські консульства: «у Женеві, яке очолив Є. Сакович, колишній міністр шляхів сполучення УНР, у Цюріху – колишній директор департаменту професійної освіти Міністерства освіти Української Держави, відомий громадсько-політичний діяч О. Вілінський» [15, арк. 12–13]. У цей час у Берні вже перебувала місія ЗУНР на чолі з Є. Левицьким. «Місії вдалося прибути на місце призначення лише 8 грудня 1918 р. До того вона перебувала у Берліні, чекаючи візи на в'їзд до Швейцарії» [15, арк.22].

Отже, завдяки зусиллям Є. Лукасевича та посла Української Держави в Німеччині барона Ф. Штейнгеля, а також за посередництвом дипломатичних представників нейтральних держав, таких як Голандія та Іспанія, вдалося встановити контакти з представниками урядів країн Антанти і з'ясувати їхню готовність до проведення «безпосередніх переговорів з українським урядом». У жовтні 1918 р. для цієї мети Д. Дорошенко відправився до Швейцарії, де провів низку неофіційних і напівофіційних зустрічей із впливовими дипломатами, промисловцями та державними діячами європейських країн. Окрім того, запрошення Д. Дорошенка до Швейцарії італійським прем'єр-міністром В. Орландо через українського представника в Берні свідчило про наявність певних перспектив для налагодження порозуміння України з країнами Антанти [16, с. 58].

Як перший крок до встановлення дипломатичних відносин із державами Антанти Міністерство закордонних справ здійснило підготовчі заходи до відкриття 8 консульств у нейтральних європейських країнах [17, арк. 12].

За доби Української Держави в Європі були створені «генеральне консульство в Берліні, консульство в Мюнхені (Королівство Баварія – Вільна Держава Баварії) на чолі з головою департаменту чужоземних зносин В. Оренчуком, Данцігу (Німеччина), Женеві і Цюріху (Конфедерація Швейцарії) на чолі О. Вілінським» [14, с. 152]. З 1918 р. при українському посольстві в Австро-Угорщині й дипломатичній місії в Швейцарії працювали консульські відділи. Їхню діяльність важко переоцінити, адже саме вони підготували ґрунт до більш широких дипломатичних стосунків України з європейським світом [14, с. 152–153].

Поряд з дипломатичними закладами країн Четверного союзу в столиці та містах УНР діяли консульські установи держав Антанти. У Києві діяло також консульство Швейцарії (генконсул Габрієля Енні) [18, с. 108].

За даними О. Реєнта, «Україна мала 11 дипломатичних і близько 50 консульських представництв у 20 країнах, а на своїй території – 12 дипломатичних та 42 консульські представництва з 24 держав. Повідомляється також про офіційне визнання режиму гетьмана з боку Швейцарії» [19, с. 198].

Варто наголосити, що інтерес до України та її боротьби за державність виявляли закордонні дипломати, акредитовані урядом УНР. Зокрема, 12 січня 1919 р. часопис «Трибуна», який видавався в Києві, інформував про прибуття до міста швейцарського консула Г. Енні. Останній мав аудієнцію в голови Директорії й заявив про початок виконання обов'язків «старшини чужоземних консульств» у Києві. В Україні продовжували свою діяльність «консульські установи як держав Антанти (Англії, Греції, Італії), так і нейтральних держав (Данії, Персії, Іспанії, Швеції, Норвегії), а також Естонії, Голландії та інші» [20, арк.34].

Як відомо, М. Василько у 1920 р. за дорученням Головного отамана С. Петлюри обійняв фактичне керівництво українськими дипломатичними інституціями Швейцарії, Італії та координував діяльність посольств і місій УНР у Західній Європі. Його лист до А. Ніковського є підтвердженням процесу раціоналізації дій українських дипломатичних інституцій та функціонального розподілу коштів на їхню діяльність. Зокрема, йшлося про продаж будинку українського посольства у Берліні, який був придбаний гетьманським урядом у 1918 р. [21, арк.72].

У добу УНР сформувалися установи, діяльність яких спрямовувалась на зовнішньополітичне інформування. Планувалося створити й міжнародну інформаційну службу закордонного відділу департаменту пропаганди і інформації МЗС УНР в Швейцарії. У звіті МЗС УНР (липень 1920 р.) було підбито певні підсумки роботи за кордоном. «Наша держава, – зазначалося в документі, опиняючись без території, для піддержання української державності взагалі і українського питання за кордоном має тільки два чинники: армію, що зі зброєю в руці зазначує перед світом існування Української держави і пресу, з допомогою якої можна впливати на хід політичних подій щодо України» [10, с. 63].

У Швейцарії, яка традиційно зберігала свій нейтралітет, українська репрезентація швидко одержала напівофіційний статус. «В умовах внутрішньої нестабільності в Україні Берн, як і Відень та Берлін, продовжував відігравати роль координатора дій дипломатичних представництв. 13 січня 1919 р. Рада Народних Міністрів УНР ухвалила рішення про переведення української місії в Швейцарії з другого розряду до першого, підвищивши статус її голови до міністра-резидента посольства. До травня 1919 р. продовжував очолювати це представництво Є. Лукасевич» [20, арк.50]. Завдяки особистим зв'язкам у дипломатичних колах він допомагав новопризначеним українським дипломатам добувати візи для виїзду в країні призначення. Зокрема, «він доклав чималих зусиль для від'їзду до Риму Д. Антоновича. Через нього передавалась також дипломатична пошта від уряду УНР українським місіям» [22, с. 30].

Як і інші дипломатичні представництва, місія в Швейцарії залишалась зовсім непоінформованою про ситуацію в країні, зміни політичного курсу, не мала чітких доручень. У своєму звіті Є. Лукасевич зазначав: «продовж січня-травня

1919 р. місія не дістала жодних вказівок ані інструкцій, якими б могла керуватися в своїм внутрішнім житті» [23, арк.27] .

Ситуація з українськими консульствами у Женеві та Цюріху виявилася ще складнішою: вони фактично не отримали офіційного затвердження від швейцарського уряду, не мали належного зв'язку з Міністерством закордонних справ УНР і діяли переважно автономно, без координації. Відтак, голова українського консульства у Цюріху О. Вілінський у своєму звіті за 1919 р. Зазначав: «неофіційне існування підпорядкованої йому установи не сприяло вирішенню консульських справ. Він був змушений відмовляти всім громадянам, які приходили у консульство з метою одержання віз» [24, арк.2-2 зв.].

Продовж усього часу свого існування консульства УНР у Цюріху та Женеві так і не отримали офіційного визнання. Незважаючи на наказ міністра закордонних справ В. Чехівського від 12 лютого 1919 р. про ліквідацію українських консульств у Швейцарії, їх неофіційна діяльність тривала до 9 жовтня 1919 р. Водночас варто відзначити, що, прагнучи зберегти авторитет українського консульства у Цюріху, яке не мало жодного фінансування, О. Вілінський фактично утримував установу за власний кошт і тимчасово переїхав у передмістя, офіційно взявши відпустку.

Відсутність офіційного статусу українських консульських установ у Швейцарії суттєво ускладнювала процес встановлення торговельно-економічних відносин між двома країнами. Як зазначав О. Вілінський, швейцарські підприємці виявляли інтерес до розвитку торговельних контактів з Україною. «Він неодноразово звертався до Міністерства торгу і промисловості, Міністерства продовольчих справ УНР, кооперативних об'єднань Дніпросоюз та Централ з інформацією про існування можливості налагодження співпраці з промисловими колами та кооперативними установами Швейцарії і просив з'ясувати можливість співпраці обох сторін» [24, арк.64]. При цьому він пропонував особисту допомогу та власні контакти і знайомства, які мав серед промислових кіл Швейцарії.

Після призначення головою дипломатичної місії у Швейцарії М. Василько, високо оцінюючи професійний досвід і авторитет О. Вілінського, запросив його на посаду референта, яку той обіймав до 29 лютого 1920 р. Завдяки своїм особистим зв'язкам Вілінський зміг узгодити кілька вигідних для України торговельних угод із швейцарськими компаніями. Відтак, була підписана угода з фірмою «Райхерт і К^о», згідно з якою в Україну було відправлено корабель з товарами на суму 2 млн.крб. [24, арк.2 зв.].

9 травня 1919 р. рішенням Директорії УНР на посаду голови української надзвичайної місії в Швейцарії замість Є. Лукасевича було призначено М. Василька. До прибуття нового керівника Лукасевич передав усі справи місії радникові, колишньому консулу УНР у Женеві Є. Саковичу. «Під час розмови з новопризначеним радником місії М. Шульгіним, очільник відділу зовнішніх

зносин політичного департаменту Швейцарії Паравічіні висловив високу оцінку діяльності Є. Лукасевича на посаді голови місії в Берні та водночас шкоду з приводу його відставки. Він також виявляв інтерес до подальшої долі співпрацівників місії, які працювали під керівництвом Є. Лукасевича» [25, арк.32–32 зв.].

Таким чином, у зв'язку з призначенням М. Василька на посаду голови української місії в Швейцарії, Рада Міністрів УНР у спеціальному обіжнику, надісланому на його ім'я, особливо підкреслила важливість активізації взаємодії з дипломатичними представництвами інших держав, акредитованими в Берні. Голова уряду висловив сподівання, що завдяки співпраці М. Василька з іноземними дипломатами Україна зможе здобути «повне признання між всіма тими Державами». Обійнявши нову посаду, М. Василько надіслав раднику Швейцарської Конфедерації Кальондеру офіційного листа від Міністерства закордонних справ УНР з повідомленням про своє призначення. У відповіді від 30 липня 1919 р. керівник відділу зовнішніх зносин Паравічіні зазначив: «Микола Василько представлений як голова офіційної української місії – тобто висланої урядом, але без формального дипломатичного визнання. Водночас він висловив сподівання, що фактичні зносини з новим представником України будуть ґрунтуватися на взаємній ширості» [26, арк. 22].

Призначення на посаду голови української місії в Швейцарії М. Василька було схвально оцінено швейцарською пресою. Газети наголошували, «що він є однією з визначних постатей України і звертали увагу на те, що його інтелігентність і діяльність здобули йому дуже визначне місце в українському русі, і до нього вже здавна зверталися погляди всіх» [27, с. 35].

Зазначмо, що призначенню М. Василька на посаду передували певні кадрові перестановки. У листопаді 1919 р. Директорія планувала ротацію керівників дипломатичних місій у Швейцарії та Німеччині: М. Василько мав перейти до посольства в Берліні, а М. Порш – очолити місію в Швейцарії. Однак М. Василько рішуче заперечив проти такої зміни. «На мою гадку, – писав він у листі до К. Мацієвича, дипломатичного представника УНР в Румунії, – назначення мене послом у Берліні може мати дуже злі наслідки на наші старання з'єднати собі довір'я Антанти для закордонної політики України, і не принесе тим жодного позитку в відношенні України до Німеччини... Моя участь в Берестю і мої приязні відносини до графа О. Черніна, – що відомо було дипломатам за кордоном, зробили мені ворогів у Антанті» [28 с. 126-127]. Він зазначав, що його призначення до Берліна «викличе в Антанти щонайменше підозріння», що С. Петлюра «хоче завести нову орієнтацію в закордонній політиці». Це, на думку М. Василька, «викликало б дипломатичні ускладнення також і в українсько-чехословацьких, українсько-румунських і українсько-польських стосунках. Такі побоювання щодо реакції Антанти на його нове призначення він висловив і у листі до С. Шелухіна від 15 грудня 1919 р., в

якому він пише, що цю пропозицію не прийняв, аби не викликати «непорозуміння, мовбито Петлюра вже сторониться від Антанті» [29, арк. 41].

З призначенням нового голови місії її склад деякий час залишався без змін. «О. Гладішевський (секретар), Є. Сакович (радник), Г. Чикаленко-Келлер (урядовець, зав. пресбюро) і В. Королів (Старий) залишалися працювати на своїх посадах. У червні 1919 р. В. Короліва було переведено на посаду радника з економічних питань до української місії в ЧСР. У цей же час місце секретаря місії зайняв М. Шульгін. З самого початку призначення М. Василька головою місії його заступником був М. Левицький. Наприкінці 1919 р. до Берна переїхав відомий політичний діяч і публіцист Д. Донцов, який протягом кінця 1919–1921 рр. очолював пресово-інформаційний відділ дипломатичної місії в Швейцарії» [30, с. 118]. Із скороченням штатів «1 грудня 1919 р. у місії старого складу залишилось четверо працівників – М. Василько, М. Левитський, Г. Чикаленко-Келлер і М. Шульгін, а також урядовець вільного найму О. Рачинська» [31, арк.19].

11 грудня 1920 р. М. Василько, який на той час очолював українські місії в Швейцарії та Італії і фактично зосереджував у своїх руках всю українську дипломатію в Європі, був уповноважений МЗС УНР «розпоряджатися всіма грошовими фондами», що були виділені урядом на утримання посольств і місій та на «пропагандистські цілі». Він одержав повноваження: «1) виплачувати борги, які мали місії і посольства УНР, 2) робити видатки на пресу й утримання пресових бюро. Йому надавалось право з дозволу міністерства встановлювати утримання урядовцям дипломатичних представництв України» [31, арк.58]. Таким чином, наприкінці 1920 р. М. Василько перебрав на себе функції керівника департаменту чужоземних зносин, але із значно більшими правами, оскільки в його розпорядження переводились чималі суми грошей. Так, протягом «листопада 1920 р. він одержав 5.676.527 австрійських крон і 13 грудня 1920 р. ще 1 613 962 австрійських крон від угорського уряду (з конто УНР в Австро-Угорському банку)» [31, арк.59–62].

Загалом період 1917–1921 рр. був надзвичайно важливим етапом у становленні української державності та формуванні її зовнішньополітичних зв'язків. У цьому контексті встановлення дипломатичних контактів між Україною та Швейцарією відображало прагнення УНР закріпити своє міжнародне визнання та інтегруватися в європейський політичний простір.

Швейцарія, як нейтральна держава з усталеними традиціями дипломатії, відігравала важливу роль як арена для міжнародних перемовин, зокрема завдяки розташуванню штаб-квартири Ліги Націй у Женеві. Українські дипломатичні зусилля в Швейцарії свідчать про активну діяльність представників УНР, які намагалися не лише здобути політичну підтримку, але й вести культурно-просвітницьку роботу, інформуючи європейську спільноту про становище України.

Попри обмежені можливості і відсутність широкого міжнародного визнання, українська дипломатія у Швейцарії мала стратегічне значення: вона дозволяла підтримувати контакт із західноєвропейськими урядами, проводити інформаційну політику та формувати позитивний імідж України в Європі. Дипломатична присутність України в Швейцарії – зокрема діяльність Надзвичайної дипломатичної місії – є свідченням прагнення української держави діяти як повноправний суб'єкт міжнародного права.

Зі свого боку, Швейцарія дотримувалася обережної позиції щодо визнання нових держав, зокрема України, однак її нейтральний статус створював умови для неформального дипломатичного діалогу. У цьому аспекті швейцарський досвід нейтралітету та міжнародного посередництва може слугувати цінним прикладом для сучасної української дипломатії.

Таким чином, початкові дипломатичні відносини між Україною та Швейцарією в означений період відображають складні процеси міжнародного позиціонування молодого української держави та демонструють, що вже тоді українські політики та дипломати намагалися будувати партнерські відносини з європейськими державами, зважаючи на ширший геополітичний контекст після Першої світової війни.

Список використаних джерел та літератури

1. Брицький П., Добржанський О. Буковинці на дипломатичній службі УНР та ЗУНР. Вид-во «Золоті литаври», Чернівці, 2007. 241 с.
2. Будков Д.В., Веденєєв Д.В. Слово правди про Україну. Міжнародно-інформаційна діяльність Української держави. 1917–1923 рр.: Монографія. К.: «К.І.С.», 2004. 204 с.
3. Дацків І.Б. Українська дипломатія (1917–1923 рр.) у контексті світової історії: Монографія. Тернопіль: КРОК, 2013. 621 с.
4. Малюта О.В. Економічна та гуманітарна співпраця України і Швейцарії наприкінці XVIII – у першій чверті ХХ ст. *Сторінки історії: збірник наукових праць*. Вип. 53. К.: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», 2021. С. 23–53.
5. Матяш І. Українсько-швейцарські відносини в 1918–1926 рр.: особливості дипломатичної присутності. *Український історичний журнал*. 2020, Число 2. С. 94–106.
6. Матяш І. Вибрані документи з історії започаткування українсько-швейцарських відносин у 1918–1921 рр. *Україна – Швейцарія: маловідомі сторінки історії та сучасність: науковий збірник* / Упоряд. Ірина Матяш; Інститут історії України НАН України; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Берн–Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. С. 216–235.
7. Соловійова В.В., Осташко Т.С. Українська надзвичайна дипломатична місія в Швейцарії (1917–1923). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Історія. Економіка. Філософія»*. 2001. Вип. 5. С. 61–70.
8. Діяльність українського посольства в Швейцарії в навітленні д-ра медицини Євмена Лукасевича. *Сучасність*. Мюнхен, 1970. Ч.10. С. 107–119.
9. Веденєєв Д.В., Будков В.Д. Юність української дипломатії: Становлення зовнішньополітичної служби в 1917–1923 роках. К.: К.І.С., 2006. 296 с.
10. Будков Д., Веденєєв Д. Система зовнішньополітичного інформування в часи Директорії. *Міжнародні зв'язки України: Наукові пошуки і знахідки*. 1993. Вип. 4. С. 34–69.

11. Дорошенко Д. Історія України. 1917–1923 рр.: У 2-х тт. К.: Темпора, 2002. Т.1. Доба Центральної Ради. 321 с.
12. Дацків І.Б. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917–1923 рр.: Монографія. Тернопіль: Астон, 2009. 520 с.
13. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє-минуле (1914–1920). Мюнхен: Українське видавництво, 1969. 467 с.
14. Соловйова В.В. Дипломатична діяльність українських національних урядів 1917–1921 рр. Монографія. К.: Інститут історії України НАН України, 2006. 394 с.
15. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України). Ф. 3766. Фонд Міністерства закордонних справ Української Держави. Оп. 1, спр. 124, арк. 27.
16. Дорошенко Д. Закордонна політика Української держави 1918 року. У 60-річчя відновлення гетьманства. Торонто, 1978. С. 48-59.
17. ЦДАВО України. Ф. 3766, оп. 1, спр. 144, арк. 35.
18. Дорошенко Д. Історія України. 1917-1923 рр.: У 2-х тт. К.: Темпора, 2002. Т.2.: Українська Гетьманська Держава 1918 року. 351 с.
19. Реєнт О. Павло Скоропадський. К.: Альтернативи, 2003. 304 с.
20. ЦДАВО України. Ф. 1065. Фонд Ради Народних Міністрів Директорії УНР. Оп. 1, спр. 14, арк. 186.
21. ЦДАВО України. Ф. 4456. Особистий фонд барона Миколи Василька. Оп. 1, спр. 1, арк. 396.
22. Онацький Є. Українська дипломатична місія в Італії за перших шість місяців своєї діяльності. Календар-альманах «Відродження». Буенос-Айрес, 1956. С. 29–52.
23. ЦДАВО України. Ф. 3696. Фонд Міністерства закордонних справ УНР. Оп. 2, спр. 96, арк. 46.
24. ЦДАВО України. Ф. 4455. Фонд Українського консульства в Цюриху. Оп. 1, спр. 1, арк. 86.
25. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2, спр. 8, арк. 189.
26. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 1, спр. 21, арк. 22.
27. Господин А. Три визначні дипломати: Граф М. Тишкевич, князь І. Токаржевський-Карашевич і барон М. Василько. Вінніпег, 1989. С. 35.
28. Онацький Є. Під омофором барона М. Василька є Український історик. 1981. Ч. 1-4. С. 126–127.
29. ЦДАВО України. Ф. 3695. Особистий фонд члена Центральної ради сенатора і професора Сергія Павловича Шелухіна. Оп. 1, спр. 236, арк. 51.
30. Українська журналістика в іменах: *Матеріали до енциклопедичного словника*. Вип. 3. Львів, 1994–2000. С. 118.
31. ЦДАВО України. Ф. 3696. Оп. 2, спр. 315, арк. 76.

References

1. Brytskyi, P., Dobrzhanskyi, O. (2007). *Bukovyntsi na dyplomatychnii sluzhbi UNR ta ZUNR*. Chernivtsi: Vyd-vo "Zoloti lytavry". [In Ukrainian].
2. Budkov, D.V., Viedenieiev, D.V. (2004). *Slovo pravdy pro Ukrainu. Mizhnarodno-informatsiina diialnist Ukrainskoi derzhavy. 1917–1923 rr.*: Monohrafiia. Kyiv: "K.I.S.". [In Ukrainian].
3. Datskiv, I.B. (2013). *Ukrainska dyplomatiia (1917–1923 rr.) u konteksti svitovoi istorii*: Monohrafiia. Ternopil: KROK. [In Ukrainian].
4. Maliuta, O.V. (2021). Ekonomichna ta humanitarna spivpratsia Ukrainy i Shveitsarii naprykintsi XVIII – u pershii chverti XX st. *Storinky istorii: zbirnyk naukovykh prats*, 53, ss. 23–53. [In Ukrainian].

5. Matiash, I. (2020). Ukrainsko-shveitsarski vidnosyny v 1918–1926 rr.: osoblyvosti dyplomatychnoi prysutnosti. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. Chyslo 2, ss. 94–106. [In Ukrainian].
6. Matiash, I. (2020). Vybrani dokumenty z istorii zapochatkovannia ukrainsko-shveitsarskykh vidnosyn u 1918–1921 rr. *Ukraina – Shveitsariia: malovidomi storinky istorii ta suchasnist: naukovyi zbirnyk / Uporiad. Iryna Matiash; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy; Naukove tovarystvo istorii dyplomatii ta mizhnarodnykh vidnosyn*. Bern–Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, ss. 216–235. [In Ukrainian].
7. Soloviova, V.V., Ostashko, T.S. (2001). Ukrainka nadzvychaina dyplomatychna misiia v Shveitsarii (1917–1923). *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho lnhvystychnoho universytetu. Seriia "Istoriia. Ekonomika. Filosofiia"*, 5, ss. 61–70. [In Ukrainian].
8. Diialnist ukrainskoho posolstva v Shveitsarii v nasvitleni d-ra medytsyny Yevmena Lukasevycha. (1970). *Suchasnist*. Miunkhen. Ch.10, ss. 107–119. [In Ukrainian].
9. Viedenieiev, D.V., Budkov, V.D. (2006). *Yunist ukrainskoi dyplomatii: Stanovlennia zovnishnopolitychnoi sluzhby v 1917–1923 rokakh*. Kyiv: K.I.S. [In Ukrainian].
10. Budkov, D., Viedenieiev, D. (1993). Systema zovnishnopolitychnoho informuvannia v chasy Dyrektorii. *Mizhnarodni zviazky Ukrainy: Naukovi poshuky i znakhidky*, 4. ss. 34–69. [In Ukrainian].
11. Doroshenko, D. (2002). *Istoriia Ukrainy. 1917–1923 rr.: U 2-kh tt*. Kyiv: Tempora. T.1. Doba Tsentralnoi Rady. [In Ukrainian].
12. Datskiv, I.B. (2009). *Dyplomatiia ukrainskykh derzhavnykh utvoren u zakhysti natsionalnykh interesiv 1917–1923 rr.: Monohrafiia*. Ternopil: Aston. [In Ukrainian].
13. Doroshenko, D. (1969). *Moi spomyny pro nedavnie-mynule (1914–1920)*. Miunkhen: Ukrainske vydavnytstvo. [In Ukrainian].
14. Soloviova, V.V. (2006). *Dyplomatychna diialnist ukrainskykh natsionalnykh uriadiv 1917 – 1921 rr. Monohrafiia*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [In Ukrainian].
15. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy (TsDAVO Ukrainy). F. 3766. Fond Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainkoi Derzhavy. Op. 1, spr. 124, ark. 27. [In Ukrainian].
16. Doroshenko, D. (1978). *Zakordonna polityka Ukrainkoi derzhavy 1918 roku*. U 60-richchia vidnovlennia hetmanstva. Toronto, ss.48-59. [In Ukrainian].
17. TsDAVO Ukrainy. F. 3766, op. 1, spr. 144, ark. 35. [In Ukrainian].
18. Doroshenko, D. (2002). *Istoriia Ukrainy. 1917–1923 rr.: U 2-kh tt*. Kyiv: Tempora. T.2.: Ukrainka Hetmanska Derzhava 1918 roku. [In Ukrainian].
19. Reient, O. (2003). *Pavlo Skoropadskyyi*. Kyiv: Alternatyvy. [In Ukrainian].
20. TsDAVO Ukrainy. F. 1065. Fond Rady Narodnykh Ministriv Dyrektorii UNR. Op. 1, spr. 14, ark. 186. [In Ukrainian].
21. TsDAVO Ukrainy. F. 4456. Osobystyi fond barona Mykoly Vasyilka. Op. 1, spr. 1, ark. 396. [In Ukrainian].
22. Onatskyi, Ye. (1956). *Ukrainska dyplomatychna misiia v Italii za pershykh shist misiatsiv svoiei diialnosti*. Kalendar-almanakh "Vidrodzhennia". Buenos-Aires, ss. 29–52. [In Ukrainian].
23. TsDAVO Ukrainy. F. 3696. Fond Ministerstva zakordonnykh sprav UNR. Op. 2, spr. 96, ark. 46. [In Ukrainian].
24. TsDAVO Ukrainy. F. 4455. Fond Ukrainskoho konsulstva v Tsiurikhu. Op. 1, spr. 1, ark. 86. [In Ukrainian].
25. TsDAVO Ukrainy. F. 3696. Op. 2, spr. 8, ark. 189. [In Ukrainian].
26. TsDAVO Ukrainy. F. 3696. Op. 1, spr. 21, ark. 22. [In Ukrainian].
27. Hospodyn, A. (1989). *Try vyznachni dyplomaty: Hraf M. Tyshkevych, kniaz I. Tokarzhevskyyi-Karashevych i baron M. Vasyilko*. Vinnipeh, s. 35. [In Ukrainian].

28. Onatskyi, Ye. (1981). *Pid omoforom barona M. Vasyliaka Ukrainskyi istoryk*. 1981. Ch. 1-4. ss. 126–127. [In Ukrainian].
29. TsDAVO Ukrainy. F. 3695. Osobystyi fond chlena Tsentralnoi rady senatora i profesora Serhiia Pavlovycha Shelukhina. Op. 1, spr, 236, ark. 51. [In Ukrainian].
30. *Ukrainska zhurnalistyka v imenakh (1994-2000): Materialy do entsyklopedychnoho slovnyka*. Vyp. 3. Lviv, s. 118. [In Ukrainian].
31. TsDAVO Ukrainy. F. 3696. Op. 2, spr. 315, ark. 76. [In Ukrainian].

Datskiiv I., Polych M. Ukraine and Switzerland: The Beginnings of Diplomatic Relations in the Context of European Geopolitics (1917–1921).

The article explores the origins and development of diplomatic relations between the Ukrainian national governments and Switzerland during the period of 1917–1921, in the context of the complex geopolitical situation in Europe at the end of and following the First World War and the collapse of empires. The authors analyze key events that influenced the formation of Ukrainian diplomacy, particularly the activities of Ukrainian missions in Bern, Zurich, and Geneva, as well as Switzerland's attitude toward Ukrainian statehood. Special attention is given to Switzerland's role as a neutral country and its place in international efforts to establish the postwar order. The article highlights the significance of bilateral relations in shaping Ukraine's image on the international stage and in its attempts to integrate into the European political system.

It is noted that the period of 1917–1921 was a crucial stage in the establishment of Ukrainian statehood and the formation of its foreign policy ties. In this context, the establishment of diplomatic contacts between Ukraine and Switzerland reflected the Ukrainian People's Republic's aspiration to secure international recognition and integrate into the European political space. The initial diplomatic relations between Ukraine and Switzerland during this period illustrate the complex processes of international positioning of the young Ukrainian state and demonstrate that even at that time, Ukrainian politicians and diplomats sought to build partnerships with European countries, taking into account the broader geopolitical context following the First World War.

Keywords: *Ukraine, Switzerland, diplomatic relations, Ukrainian missions, geopolitics, neutrality.*

Надійшла до редколегії: 11.01.2026

Прийнята до друку після рецензування: 25.02.2026

Дата публікації: 26.03.2026